

OBLJETNICE

Stjepan pl. Hadrović, 50. obljetnica smrti (1863—1934.)

»Nećete naći (u njegovoj kompoziciji) bogatstvo, savršenu, uzornu formu harmonije. Za tim nije išao... Ali naći ćete pjesmu pobožnu, pjesmu svetu, liturgičnu pjesmu, pjesmu okupanu, protkanu odanošću, zanosom, hvalom Gospodinu Bogu.«

(Božidar Bralo, *Sv. Cecilija* 1932, str. 22)

Ove godine, 7. listopada, navršila se 50-a obljetnica smrti crkvenog glazbenika Stjepana pl. Hadrovića, poznatog po svojoj pjesmarici za puk *Hosanna*.

Stjepan pl. Hadrović

On nas je mnogo zadužio svojim pjesmama te ne bi bilo pošteno da ga se ne sjetimo bar jednim kraćim izvještajem o njegovom radu i djelima. On je jedan od prvih promicatelja cecilijanskog pokreta u hrvatskoj crkvenoj glazbi. Nažalost, neopravdano je pao u prašinu našeg zaborava. Za oživljavanje uspomena na Stjepana pl. Hadrovića najviše je zaslužan prof. dr. Franjo Komarica koji je bio animator nekoliko seminara posvećenih njegovu stvaralaštvu i radu.

Stjepan pl. Hadrović rodio se na Badnjak, 24. 12. 1863. u Vrhovcu kod Jastrebarskog, od roditelja Janka i Marije r. Dvorak. U osnovnoj školi pokazuje volju za glazbu te tadašnji učitelj u Jastrebarskom, Luka Vrank, daje od sebe sve da bi dječaku Stjepanu dao čvrste temelje sviranja kako bi kasnije mogao na njima solidno dalje graditi. U četvrtom razredu pohađa Glazbeni zavod u Zagrebu gdje mu je profesor Vatroslav Kolander. U sedmom razredu prelazi u sjemenište. Kroz sve godine bogoslovije vodio je crkveno pjevanje, orguljao, te ravnao bogoslovskim zborom »Vijenac«. 1888 zaređen je za svećenika, a već u prosincu 1891. na molbu Vrhbosanskog nadbiskupa dr. Josipa Stadlera, dolazi u Sarajevo gdje preuzima orguljanje i dirigiranje u sarajevskoj prvostolnici.

On je čovjek koji ne zna za odmor — neprekidno radi i uvijek je postavljan na nove dužnosti. 1893. imenovan je Stadlerovim tajnikom; 1894. kanonikom Vrhbosanske nadbiskupije; 1904. imenovan je generalnim vikarom. Iz Rima su mu isposlovene prvo prelatska, a zatim i protonotarska čast. 1923. Sv. Stalica ga imenuje i prepoštom Vrhbosanskog kaptola.

Teška srčana bolest zadnje godine života veže ga uz sobu i uz krevet. U sam osvit blagdana Kraljice sv. krunice 1934. prestalo je kucati srce čovjeka koji je »sve svoje sile i talente ugradio u temelje mlade hijerarhijske zgrade« — Vrhbosanske nadbiskupije.

U Sarajevu je obavljao kroz pune 23 godine službu katedralnog organiste i ravnatelja zbora. Božo Bralo piše u jednom članku: »Svaka njegova (Hadrovićeva) kajda, svaki takt, s finesom izveden komad, odaje majstora ukusa, rutine, svetosti, liturgijskog čovjeka.« (*Sv. Cecilija* 1932, str. 22). Svoje znanje i umijeće prenosi i na mlade svećenike i bogoslove kao što su Božo Šimleša, B. Bralo i Pero Sušilović.

Kao dirigenta može ga pravo ocijeniti onaj koji je slušao zbor kojim je on ravnao. Ponovo Bralo piše »... istakao bih i njegovu dirigentsku snagu. Već kao zborovoda 'Vijenca' u Bogosloviji slovio je kao vrstan dirigent. A šta istom u Sarajevu? Prije svojih 30—35 godina (oko 1900.) kad je u ostalim našim metropolama kor bio rjeđe počašćen kompozicijama 'kneza muzike' — Palestrine, Hadrović je osvajao sarajevski svijet izvedbom njegovih misa, a da ne spominjemo Witta, Piela, Orlanda di Lassa... Gregorijanski koral zove svojim ljubimcem.« (ibd.)

Kroz svoj dugogodišnji glazbeni rad uspio je kao rijetko tko u hrvatskoj glazbenoj prošlosti a i sadašnjosti prirediti i izdati slijedeće zbirke: *Hosanna* — pjesmarica za puk (god. 1911. str. 1131), a nešto kasnije i *Pratnja orgulja k crkvenoj pjesmarici 'Hosanna' I. dio* (god. 1912.) i *II. dio* (god. 1913.) Još prije je izdao *Ave Maria* — zbirka Gospinih pjesama; *Lauretanske litanije* — za dva četveroglasna muška zbora; *Tebe Boga hvalimo* — za četveroglasni muški zbor i orgulje; *Lauda Sion Salvatore* i *Surexit pastor bonus*. Osim toga izdao je i *Kratku povijest glazbe*.

Za njegovu pjesmaricu »Hosanna« Zjalić govori u Crkvenoj muzici: »... da nije ništa drugo izdao osim ovog djela, samim tim bi slovio kao jedan od prvih promicatelja cecilijanstva u Hrvatskoj.«

Hosanna je prva crkvena pjesmarica koja je namijenjena puku od kad je izdana »Cithara octochorda« 1757. Sastavljena je u duhu »Motu propria. Pia X., iz godine 1903, kako to sam autor izričito tvrdi u »Predgovoru«, str. IX. Pjesmarica je podijeljena u dva dijela u prvom dijelu dolaze pjesme na hrvatskom jeziku, a u drugom službene — liturgijske pjesme na latinskom jeziku. Na početku donosi »Pripravu« a svrha joj je kako sam Hadrović kaže: »poučiti narod u kajdi i pjevanju po nota-

ma«. Govori se o glasovlju, kajdopisu, solfeggiu... Hadrović pretežno donosi nove tekstove koje je sam uglazbio, ali i po koju staru u novom rihu. Želio je da sve bude po liturgijskim zahtjevima i zakonima. Nije se pazilo samo na sadržaj već i na pravilan naglasak. U tom su ga poslu pomagali tadašnji pjesnici dr. Ivan Ev. Šarić, Nikola Odić, Izidor Poljak, Silvije Strahimir Kranjčević i drugi.

Pjesme su poredane po vremenu kroz godinu: adventske, božićne, korizmene, uskršne, duhovske, Gospine, svetačke te prigodne. Drugi službeni dio na latinskom jeziku započinje sa »Malom uputom u koral« gdje piše: Kako koral treba pjevati i Naputak za pjevanje psalama.

Pri kraju je »Dodatak« (str. 1020—1115) koji sadrži »molitve i sve što kršćanin treba da znade«, te razne pobožnosti i Red mise s tumačenjem za ministrante.

Ondašnja kritika ocjenjuje pjesmaricu ovim riječima: »Ovdje se je mislilo na sve zgrade crkvene koje se u crkvi javno slave. Što se tiče glazbene strane, tu je autor stajao na stanovištu kako ga je propisao Sv. Otac Pio X., pa je i s te strane mnogo doprinio, da se u crkvama može dostojno pjevanje obavljati. Možemo mirne duše reći da je ovo djelo svojim sadržajem i izborom nadmašilo i ista njemačka izdanja. Uz to su napjevi takvi, da se mogu lako pjevati i lako naučiti. Ne bi smjelo biti ne samo ni jedna župa po svim hrvatskim stranama, nego ni jedna kuća bez ove pjesmarice.« (Vrhbosna 1911. s. 320) Samo dvije godine kasnije izišao je već I. i II. dio *Pratnje orgulja k crkvenoj pjesmarici 'Hosanna'.* I časopis za crkvenu glazbu osvrnuo se na ovo izdanje riječima: »Sastavljač, prožet svetim oduševljenjem za crkveno pučko pjevanje dao se na ogroman posao, da sastavi kantual koji bi svakom orguljašu poslužio za sve zgrade u crkvenoj godini. To je bogata zbirka za cijelu godinu. Sastavljač je mnogo toga skladao, pa mu mora svatko priznati neumornu marljivost... U drugom liturgičnom dijelu... dolaze razni inii napjevi i obredi. Taj će dio uveliko orguljašima dobro doći, jer imaju u ruci za svaku zgradu čitav obred. Vrlo smo zahvalni g. Hadroviću da je izdao koralne melodije po vaticanskom izdanju.« (Sv. Cecilija 1914. s. 27). Sam Hadrović kaže da se »glede melodije ugledao na koral, ali je ujedno pazio i na duh hrvatske pjesme radi toga da pjesma ne bude hrvatskom narodu tuđa. Što se tiče harmonije izabrao sam najjednostavniji trozvučni sastav: drugi sastav dolazi samo sporedno. To sam učinio da pratnja bude jednostavnija i da se mogu njome služiti i manje vješti orguljaši.« (usp. »Predgovor«, u *Pratnji orgulja k crkvenoj pjesmarici Hosanna*). Njegove melodije traže veliki opseg glasova i imaju vrlo razvedenu melodijsku nit. Danas se, naprotiv, govori da je potrebna što jednostavnija melodija i to najviše pet do šest tonova kad je u pitanju pučko pjevanje. On svoje razvedene melodije opravdava time što je melodioznost preuzeo iz koralne te piše dalje: »Kako je koral melodiozan pazio sam i na to da napjevi budu melodijski... Opazio sam da su u hrvatskom narodu najviše raširene pjesme, koje imaju obilniju melodiju. Ujedno sam opazio i to, da hrvatski narod prije i radije prihvaća melodijske napjeve, dok napjeve s malim opsegom rado napušta, te obično takvi napjevi ostaju lokalni. Držao sam se uza sve to glazbenih pravila.« (ibid.)

Izlaskom *Kantuala* (god. 1934.) koji je priredio Franjo Dugan, Hadrovićeva *Hosanna* pada poste-

peno u zaborav i silazi sa pozornice crkvene glazbe. I pored toga epitet »prva te vrste kod nas« nitko joj ne može oduzeti pa makar zadnjih desetljeća po tom dijelu, na žalost, nezasluzno leži prašina.

Druga zbirka pjesama je *AVE MARIA*. Na početku se nalaze troje Lauretanske litanije, a zatim deset pjesama na čast BDM. Osim nota Hadrović je izdao i *Kratku povijest glazbe po B. Kotheu i F. X. Kuhaču*. U knjizi se govori o razvoju grčke glazbe, zatim kršćanske koja je svoje temelje učvrstila sa sv. Ambrozijem, pa preko pape Grgura Velikog do Palestrine i Orlanda di Lassa. Kasnije razrađuje ostala razdoblja sa njihovim predstavnicima. Pri kraju knjige donosi glazbeno stanje u Hrvatskoj te najviše obrađuju lirske glazbenike. Na kraju donosi kratki opis gusala i guslanja, glasovira i sviranja na glasoviru, te orgulja i orguljanja.

»To je prvo djelo te vrste u našoj glazbenoj literaturi. Pisalo se u nas već o pojedinim glazbenim epohama, ali jedinstveno djelo, u kojem bi bila ocrтана čitava glazbena povijest nijesmo do sada imali. Na taj se posao dao agilni kanonik sarajevski g. Hadrović, radnik na polju naše crkvene glazbe. Namisao lijepa i svakojako pohvalna« (Sv. Cecilija 1911. s. 63). Osim ovih zbirki napisao je razne litanije (Srcu Isusovu, Sv. Josipu, Lauretanske). Između višeglasnih kompozicija treba spomenuti: *U slavu sv. Ćirila i Metoda i Zdravo Kraljice* (za 4 jednaka glasa); *Divnoj dakle, O sveće mili, Svetim hramom, O štujmo sv. Josipa, i Sv. Alojziju* (za 3 jednaka glasa). Sastavljao je i kompozicije slobodnog stila kao što su: *Kuharica* — opereta u jednom činu za dječje zabavište; *Crvenka* — dječja igra uz glasovir, *Pozdrav preuzv. g. dr. Josipu Stadleru: Prigodnica u slavu biskupa Jegliča*. Sastavio je i pjesmaricu za mladež *Biserčica* koja nije dočekala da izađe iz tiska.

Treba svakako naglasiti da se zalagao za uvođenje pjevanja na hrvatskom jeziku pod svečanim misama. Obratio se i pismeno na Rim s dopisom »Dubia S. R. Congregatio propaganda«. Ali odgovor iz Rima stiže negativan. Iz ovoga se vidi da je osjećao veliku potrebu za uvođenjem narodnog jezika bar u pjevanim djelovima mise, kako bi cijela okupljena zajednica mogla i pjevanjem sudjelovati u lit. činima. (usp. Arhiv Vrhbosanske nadbiskupije br. 962/98)

Iako je bilo osporavanja njegovog teoretsko-praktičnog djelovanja, on je ipak jedan od utemeljitelja liturgijske glazbe ne samo u Bosni nego i izvan nje. Zato ga povijest hrvatske crkvene glazbe nikako ne smije zaobići! Njegovo djelo treba dobro smjestiti u prostor i vrijeme u kojem su nastali kako bi ocjena bila što realnija. Možda bi se ipak iz njegovog obimnog djela (preko 200 komponiranih pjesama) mogla još uvijek uzeti po koja pjesma te preraditi i ponovo objaviti u javnosti jedna manja zbirka Hadrovićevih pjesama. Nadam se da nisu sve zastarjele i da još u njima ima dogmatsko-teološkog kao i glazbenog sadržaja.

Ovo što je napisano o Stjepanu pl. Hadroviću nije sve što se o njemu može reći. To je samo početak ili natuknica o njemu i njegovim djelima. Možda će se i u *Sv. Ceciliji* objelodaniti koja njegova skladba?!

Srećko PETROV